

Ronny Naftaniël • *voorzitter van het Joods Humanitair Fonds*
nd.nl/opinie

Ik ben voor het verlengen van de openingstijden van winkels.

3 ARGUMENTEN

1 Uit de drukte in de grote steden tijdens Black Friday is gebleken dat er een grote behoefte bij mensen bestaat om te consumeren. Dit kun je niet tegengaan door de openingstijden van winkels te beperken, zoals het kabinet bij wijze van coronamaatregel in oktober heeft gedaan. Juist nu de meeste uitgaansgelegenheden gesloten zijn, is winkelen nog ongeveer het enige vertier dat mensen buitenshuis hebben.

2 Het verkorten van de openingstijden, zoals in Rotterdam is gebeurd, zorgt ervoor dat dezelfde hoeveelheid mensen in een kortere tijdsspanne de straat opgaat, terwijl juist spreiding over een groter aantal uren een verdunning van het aantal kooplustigen oplevert.

3 Te verwachten valt dat het voor de kerstdagen en de uitverkoop weer druk op straat zal worden. De regering kan het risico op coronabesmettingen minimaliseren door de openingstijden weer terug te brengen naar van 6.00 tot 22.00 uur, goede voorlichting te geven en te blijven hameren op anderhalve meter afstand.

Ook ergens voor? Mail uw standpunt met 3 argumenten naar opinie@nd.nl

Ger de Kok • *elektrotechnicus, verzamelt messen* nd.nl/opinie

Lost verbod op messen iets op?

Op mijn zolderkamer aanschouw ik mijn 'messencollectie'. Ik ben een liefhebber en verzamelaar uit arren moede. Snel geteld, vijftien stuks, in alle soorten en maten. Zomaar in een billy-boekenkast. Ik vraag mij af wat ermee te doen, na de messenreuring van de afgelopen weken. Weg met het mes, roepen politiek en politie in koor. Weg ermee uit de winkelschappen. Ja, als je de criminaliteitsstatistieken beschouwt, kan ik mij er wat bij voorstellen. Het aantal steekincidenten onder vooral jongeren blijft maar stijgen. Het voorstel lijkt een oplossing.
Mijn messen. Sommige liggen er al jaren zonder zelfs maar aangeraakt te zijn. Twee worden er gebruikt voor de hobby. Degelijk verpakt in een vol lederen schede. Draagbaar aan een broeksriem voor op het jachtveld. Sommige gekocht, een verjaardagscadeau, andere gekregen van een maat. Zijn hobby is messen maken. Zo ontstond in dertig jaar een kleine verzameling.
Ik heb een zoon, Martijn, en twee dochters. De gedachte van goed vaderschap komt bovendrijven. Is het nog verantwoord dit hier zo te laten liggen? Edoch, mijn dochters talen niet naar pa's verzameling. Martijn is vooral bezorgd dat pa zich niet met een van zijn messen in de vingers snijdt.
Het valt niet te ontkennen dat het 'mes op straat' vaak in het nieuws is. Ik vraag mij af of aangescherpte wetten en voorstellen echt wat oplossen. Immers, een mes is overal te krijgen. Oké, de gerenommeerde messenzaak mag straks aan Jantje geen messen meer verkopen, is de gedachte. En bij de Hema krijgt Jantje straks ook nul op het rekest. Maar de alternatieven zijn legio. Op Marktplaats staan messen te kust en te keur te koop. En anders slaag je elders in Europa. De post levert het pakje keurig aan de deur af. Zelfs het maken van een simpel mes is niet moeilijk. Wil je kwaad met een mes, wie houd je tegen? Dweilen met de kraan open.
Het verbannen van messen heeft in bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk weinig tot niks opgelost, vertelde een kennis mij, die daar boert. Ja, er is veel geweld, zei hij. Vooral met messen, en ook andere wapens. Onder de streep was hij als boer zijn mes kwijt, in Londen en andere grote steden werd er meer gestoken, gemoord en geschoten dan ooit. Wat tot nog strengere wetten leidde. Nog meer verbieden wat al verboden was, een eindeloze vicieuze cirkel.
Bezorgd schoof ik mijn messen op zolder wat aan de kant. Waar zit het echte probleem? In een keukenlade vol messen of tussen de oren van sommige mensen? Vooral dat laatste. Zit het probleem niet vooral ergens bij onszelf? Dat we ergens in onze moderne haast het zicht op een deel van onze jeugd zijn kwijtgeraakt? <

Margriet Gosker • *oecumenisch theoloog, predikant in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN)* nd.nl/opinie BEELD ANP / KOE

Waarom PKN-verkla

…Een andere reactie is mogelijk op het belijden van schuld aan de Joodse gemeenschap door de Protestantse Kerk in Nederland: vooruitkijken en werken aan een wereld zonder haat en antisemitisme.

Vooruitkijken, niet achterom zien. Dat deed die gereformeerde Apeldoornse wethouder in oorlogstijd. Hij werd gearresteerd, samen met zijn jongste zoon. Ze zaten in Schoorl, Buchenwald, Haaren, Sint-Michielsgestel. Hij kwam vrij, maar werd opnieuw opgepakt, nu samen met zijn oudste zoon. Beiden werden op 12 april 1945 doodgeschoten. Zijn familie zou dat dit jaar bij het Kruisjesdal in Apeldoorn gedenken, inclusief de achterkleinkinderen. Dat ging niet door vanwege corona. Op zijn graf staat: 'Niemand die de hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter hem ligt, is geschikt voor het Koninkrijk Gods.' Heb ik van hem geleerd niet te veel achterom te kijken? Hij was mijn opa.
Hij was gereformeerd en van de ARP.

'Mijn vader ging na de oorlog aan verzoening werken. Dit nooit meer.'

Hij was een van de 'twaalf apostelen', die het verzet stimuleerden. Hij had contact met Frits de Zwerver, de schuilnaam van dominee Frits Slomp (1898-1978). Ook hij werd opgepakt en zat samen met zijn vader in die eerder genoemde kampen. Zij nam Joodse onderduikers in huis en kreeg geldelijke ondersteuning van het landelijk verzet. Hij was mijn vader, zij mijn moeder.
Ze werd geboren tijdens het bombardement op het Haagse Bezuidenhout: een dodelijke Engelse vergissing. Tijdens haar doopdienst vielen de bommen. Haar opa heeft nog net van haar geboorte geweten, een maand later werd hij gefusilleerd, net als haar oom. Na de oorlog liep ze elke vierde mei mee in de stille omgang. De dodenherdenking was ernstig en droevig. Soms, op weg naar school, keek ze omhoog, een beetje bang. Kwamen er geen bommenwerpers, die alles kapot maakten? Haar vader vertelde bijna nooit over vroeger. Haar moeder ook niet. Maar dat was voor dat kleine meisje juist zo beklemmend. Ze ging ervan op slot, vanbinnen. Dat meisje ben ik.
Mijn ouders spraken weinig over '40-'45. Ze wilden hun kinderen er niet mee belasten. Vader schamperde weleens over alle 'helden', die na 1945 opeens in het verzet hadden gezeten en zich vol medailles hingen. Daar moest hij niets van hebben. Hij ging na de oorlog aan verzoening werken. Wat er gebeurd was, mocht nooit meer gebeuren. Hij was actief in het toenmalige Europacontact, samen met Duitsers. Hij nam ons als kinderen mee naar Berlijn, vlak na de bouw van de Muur. We zagen de plekken waar vluchtelingen waren doodgeschoten. Dat maakte veel indruk, maar ik zat nog steeds verstopt. Ik vermeed consequent contact met Duitsers.

niet naar Duitsland

Toen mijn gemeente in de jaren tachtig van mij verwachtte dat ik als predikant zou deelnemen aan het gemeentecontact in de DDR, wilde ik niet naar Duitsland. Wel had ik toen veel contact met rabbijn Awraham Soetendorp. We deden jarenlang sa-

INGEZONDEN **Joop Barelds, Hilvarenbeek** nd.nl/opinie BEELD ANP / PIROSCHKA VAN DE WOUW

Voer ook het debat over euthanasie zorgvuldig

Zorgvuldigheid rondom de praktijk van euthanasie moet altijd zo groot en optimaal mogelijk zijn. Vooral als een 'hellend vlak' dreigt, zoals Diederik van Dijk en Yvonne Geuze schrijven *(ND*, 30 november).
Maar zorgvuldigheid rond de discussie over 'het vraagstuk' euthanasie is net zo belangrijk. Als het al waar is dat negen op de tien Nederlanders aangeven bang te zijn om ongewild een sluiproute voor euthanasie te ontvangen, het is ook waar dat tachtig procent van de bevolking vindt dat euthanasie mogelijk moet zijn bij mensen met vergevorderde dementie als zij daarom hebben gevraagd toen ze nog bij vol bewustzijn waren (CBS Onderzoek Belevingen 2018).

Zorg voor dementerenden, met behulp van een 'therapiepaard'.

Bovendien, het argument dat patiënten op allerlei manieren de kans wordt ontnomen om terug te komen op een eerder geschreven euthanasiewens lijkt steekhoudend. Maar het tegenovergestelde geldt net zo goed: patiënten wordt de kans ontnomen om uitvoering te krijgen van een eerder bij vol bewustzijn geschreven euthanasiewens.
Een christen maakt doorgaans op grond van zijn of haar levensovertuiging in dezen andere afwegingen dan een niet-christen. Maar het opleggen van die overtuiging aan anderen, juist in het vraagstuk van een euthanasiewens, is onwenselijk. Het veroorzaakt misschien zelfs dat euthanasie, bijvoorbeeld met de pil van Drion, buiten het zicht van de arts, de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie (RTE) en uiteindelijk justitie gaat plaatsvinden.
En dat is al het laatste wat we moeten willen. <

EN VAN WEEL

RING MIJ GOED DOET

De protestantse scriba René de Reuver beleed zondag 8 november in de Rav Aron Schustersynagoge schuld aan de Joodse gemeenschap voor de rol van de Protestantse Kerk in de Tweede Wereldoorlog.

men dienst en we organiseerden een avondgebed bij het begin van de Golfoorlog. We wilden aan gerechtigheid en vrede werken.
Mijn oecumenische ontmoetingen hebben mijn 'slot' opengebroken. In 1993, tijdens een conferentie in Santiago de Compostela, kwam ik in een Duitse (!) groep terecht. Nu moest ik wel. Er waren wandelgangen en lange gesprekken. Voor het eerst sprak ik met Duitsers en hoorde hun verhalen. Er ontstonden vriendschappen. Ik had de Duitsers altijd als daders gezien (Tätervolk) en onszelf als slachtoffers. Nu kantelde dat, want nu hoorde ik verhalen van Duitse kinderen die doodsbang in kelders hadden gezeten, toen de bommen vielen.

nooit uitgepraat

Mijn Duitse vrienden en ik kwamen tot de conclusie, dat er tussen Duitsers en Nederlanders nog nooit iets echt was uitgepraat. Bij de gedachtenis van vijftig jaar WOII werd ik uitgenodigd om mijn verhaal te doen in de Antoniterkirche in Keulen. Dat was indrukwekkend. In die tijd was ook die grote oecumenische conferentie in Graz met als thema verzoening. Samen met het Ökumenisches Netz Mittelrhein organiseerden we drie Duits-Nederlandse ontmoetingen rond het thema verzoening. We spraken van hart tot hart. Mensen die tot dan toe op slot zaten gingen voor elkaar open.
De PKN-Verklaring spreekt van daden van ongelofelijk moedige kerkmensen en gedenkt ze met dankbaarheid. De Verklaring roept ook op om de joods-christelijke relaties uit te laten groeien tot een diepe vriendschap van twee gelijkwaardige partners en om samen de strijd aan te gaan tegen het hedendaagse antisemitisme. Actueler kan het niet. Niet omkijken naar wat achter je ligt, maar werken aan een wereld zonder haat en antisemitisme. Dat herken ik ook in de schuldverklaring van de PKN en daarom doet die mij goed. <

COLUMN

ANDRÉ ZWARTBOL nd.nl/columns

VERWILDERING

Dat emeritus circusolifant Buba in Nederland mag blijven, zal de kersverse hoogleraar Liesbeth Bakker vast als een steuntje in de rug zien. Haar vakgebied is natuurverwildering – wat aan een Nederlandse universiteit dan al gauw *Rewilding Ecology* heet. Woensdag vertelde ze in deze krant wat haar plannen zijn. En ze ging niet zover dat alles wat in Artis loopt naar buiten mag, maar ik sluit na het lezen van het interview niks uit. Door de verstedelijking ziet ze in veel landen ontvolkte gebieden ontstaan en daar kunnen wilde dieren volgens haar mooi naartoe. Bij deze is iedereen in de Achterhoek en in Zeeuws-Vlaanderen dus gewaarschuwd.

Bakker zegt ook: wilde natuur is onvoorspelbaar en ik wil daarom weten hoe dat uitpakt. Zo'n open houding spreekt me wel aan. Al weet ze sommige dingen nu al. Op de vraag of wolven wel zo'n handige combinatie met schapen zijn, zegt ze dat schapen bergdieren zijn die in ons land 'buiten hun context leven' en dus een makkelijke prooi zijn. Dat wordt dus gezellig. *Goedemorgen boer Biet, u zit hier met uw schapen buiten de context. Wablief??*
Wie gaan we nog meer wegsturen? En binnenhalen? Tot in de dertiende eeuw leefde in Nederland de bruine beer. Kom d'r maar in! Helemaal in z'n oorspronkelijke context.

Misschien zijn er wel te veel schapen, zegt Bakker. Dat zou kunnen. Van koeien wordt dat ook gezegd. En soms ook van (winkelende) mensen. Maar om er dan meteen een natuurlijke vijand tegenover te zetten, is best drastisch. Al biedt het ook perspectieven – '*Wolf houdt winkelend publiek uit koopgoot.*'
Verder ziet de hoogleraar dat veel natuurgebieden in Nederland door al die hekken nogal versnipperd zijn. Hekken eruit dus, vindt ze. Op de vraag naar wat dat betekent voor de verkeersveiligheid zegt ze dat het risico van 'een smartphone achter het stuur' groter is. Ja, *duh*, zo lust ik er nog wel een paar. Als hoogleraren zo gaan argumenteren, heeft de verwildering echt toegeslagen.

INGEZONDEN ALLARD GUNNINK, HOOGEVEEN nd.nl/opinie BEELD DICK VOS

Gaat het over sjibbolet of gouden kalf?

Theoloog Bram van de Beek

In zekere zin is het hoofdartikel van Dick Schinkelshoek (*Nederlands Dagblad*, 28 november) te gemakkelijk. Zonder die keuze te verantwoorden, maakt hij van homoseksualiteit eerst een onderwerp van gemiddeld belang. Om daarna – logisch – zich te verwonderen over het feit dat anderen er zo'n harde strijd over voeren.
Ik vraag me af of Schinkelshoek niet een spa dieper moet graven. Is homoseksualiteit inderdaad een middelmatig thema dat op zichzelf staat? Of liggen er bredere verbanden? De opvattingen in de breedte van de westerse orthodoxie over een aantal thema's is veranderd: homoseksualiteit, huwelijk, relaties en echtscheiding, de schepping, de rollen van man en vrouw. Zijn dat allemaal losse thema's zonder samenhang? Of hebben die veranderingen iets gemeenschappelijks?
Nog iets breder: populaire theologen gaan voorop in het afstand nemen van de klassieke opvatting over verzoening door voldoening. En ze kunnen niet meer Gods hand in het kwaad zien. Waarom zijn veel westerse kerken zo horizontaal in hun duiding van de coronacrisis? En komen ze feitelijk niet verder dan wat ook een goede humanist zegt: geef elkaar vooral aandacht en liefde in een moeilijke tijd?
Zo kom ik als vanzelf uit bij het interview met theoloog Bram van de Beek (*ND*, 27 november), waarin hij constateert dat we een groot deel van de Bijbel laten liggen. Omdat we geen weg meer weten met de God die zich vooral in het Oude Testament maar lastig laat begrijpen.
(Ethische) thema's, verzoening en een handelende, soms onbegrijpelijke God: zijn de opvattingen daarover in (een deel van) de westerse kerk losse opvattingen, die geen samenhang hebben? Of is die samenhang er juist wél? En van meer belang: zijn het onschuldige ontwikkelingen, zoals die in de kerkgeschiedenis nou eenmaal optreden? Of zijn we bezig ons gouden kalf te maken? Niet omdat we een ándere God willen. Maar omdat we Hem wat meer willen beheersen. En begrijpen. Zijn we een God aan het maken die allereerst tegemoet komt aan onze persoonlijke behoeften en emoties? En die we zonder al te veel ongemak kunnen uitleggen aan onze ongelovige samenleving?
Kortom: moeten we het hebben over een sjibbolet of een gouden kalf? <

INGEZONDEN JACOB TALMA, HBO-THEOLOOG, HURDEGARYP nd.nl/geloof

Er staat niet 'eens zijn' maar 'een zijn'

Door de coronapandemie kon ook de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) niet anders dan de andere kerken: digitaal vergaderen. De grote thema's als 'vrouw en ambt' en 'kerkelijke eenheid' werden om deze reden voorlopig verschoven naar mogelijk de zomer van 2021.
Wat betreft vrouw en ambt lagen er drie opties op tafel: 1. Een eindbesluit uitstellen en meer tijd nemen, tijd voor studie en gesprek. 2. Besluiten om alles bij het oude te laten en daarmee de kerken die voorbij de 'CGK-grens' hebben gehandeld terug tot de (kerk)orde te roepen. 3. Elkaar de ruimte geven als zelfstandige plaatselijke kerken, geheel volgens het kerkmodel zoals onder andere de CGK dat kennen.
Door het heersende virus (hoe verschrikkelijk ook!) hoeft deze synode nu niet meer te besluiten over optie 1. Het zal toch niet zo zijn dat het de volgende zomer toch weer tot uitstel komt? Of het dan eenvoudiger is geworden te besluiten over de twee resterende opties, is de vraag.
Mag het persoonlijke gebed van Jezus verder helpen, 'dat zij allen één zijn'? Er staat in geen enkele grondtekst dat wij het allemaal 'een-s' moeten zijn. Wijst de Heer van alle kerken (kyriache = wat van de Heer is) ons de weg naar een stal met heel veel verschillende mensen, ieder naar zijn aard en godsbeeld. <

INGEZONDEN JOHAN P. BUWALDA, DOETINCHEM nd.nl/opinie

Niemand riep 'stop'

Als je de antwoorden in de verhoren rond de toeslagaffaire in twee begrippen moet samenvatten, zijn dat: 'Ik wist daar eigenlijk te weinig van', en: 'Ja, de wet schrijft deze handeling nu eenmaal voor'. Wat mij bijblijft is dat niemand, ook al vertrokken er zelfs twee bewindslieden om, in die hele machinerie van twee ministeries is opgestaan, met de vuist op tafel heeft geslagen en heeft geroepen: 'Stop ...' Het is als in de film 'Glas' van Bert Haanstra, waar aan de lopende band bij de productie van flessen iemand heeft vergeten een palletje om te zetten en de machine te vroeg alsmaar flessen uitspuugt tot een berg gebroken glas. En niemand die de scherven ziet en de machine stilzet. <